

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 12.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.63>

УДК 330.101.541

V. O. Berezuk,

доктор філософії (PhD) в галузі економіки,

Університет економіки та права "КРОК"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9746-7656>

A. V. Zakrevskiy,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри комерційної діяльності та логістики,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-4800-9250>

A. D. Donets,

*аспірант, Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9860-7617>

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН

V. Berezuk,

PhD in Economics, University of Economics and Law "KROK"

A. Zakrevskiy,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Commercial Activities and Logistics,*

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

A. Donets,

Postgraduate student,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

MACROECONOMIC INDICATORS IN UKRAINE: CURRENT STATE AND TRENDS

Стаття присвячена аналізу макроекономічних показників України з метою оцінки їх динаміки, поточного стану та ключових тенденцій змін. У дослідженні проаналізовано валовий внутрішній продукт (номінальний, реальний, за паритетом купівельної спроможності), ВВП на душу населення, динаміку зовнішньоторговельної діяльності, зовнішньоторговельні квоти, структуру зовнішньої торгівлі товарами (експорту та імпорту), середню та мінімальну заробітну плату, прожитковий мінімум, а також показники інфляції. Також приділено увагу дослідженню впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на ці показники та на загальний стан економіки.

На основі отриманих даних зроблено висновки про нестабільний розвиток економіки України протягом останнього десятиліття, спричинений глобальними кризами та військовим конфліктом із Росією. Особливу увагу приділено негативним наслідкам повномасштабної війни, яка розпочалася наприкінці лютого 2022 року, що призвела до суттєвого падіння макроекономічних показників. Разом із цим відзначено часткову стабілізацію економічної ситуації у 2023–2024 роках, яка залишається хиткою через повну залежність країни від міжнародної допомоги, продовження бойових дій та високі ризики нових економічних потрясінь. Невизначеність майбутнього і політична нестабільність залишаються важливими факторами, що можуть впливати на подальший розвиток економіки, підвищуючи загрози економічної невизначеності.

На основі проведеного аналізу підкреслено необхідність швидкої та ефективної адаптації підприємств до сучасних умов макроекономічного середовища. Зокрема, важливим є пошук шляхів для зменшення залежності від імпорту, розвиток діяльності у перспективних нішах з метою імпортозаміщення, виявлення сфер із високим попитом, концентрація діяльності у відносно безпечних регіонах, а також формування резервів і планів для мінімізації ризиків. Суттєву роль у цьому контексті відіграє також розвиток інноваційних технологій та адаптація до нових глобальних економічних реалій. Отримані результати мають практичне значення для

розробки державної економічної політики та стратегій підприємств у нестабільному економічному середовищі.

The article is dedicated to the analysis of Ukraine's macroeconomic indicators with the aim of assessing their dynamics, current state, and key trends in changes. The study analyzes the gross domestic product (nominal, real, and purchasing power parity), GDP per capita, the dynamics of foreign trade activities, foreign trade quotas, the structure of foreign trade in goods (exports and imports), average and minimum wages, the minimum subsistence level, as well as inflation indicators. Attention is also given to examining the impact of both internal and external factors on these indicators and the overall state of the economy.

Based on the obtained data, conclusions are drawn regarding the unstable development of Ukraine's economy over the last decade, caused by global crises and the military conflict with Russia. Special attention is given to the negative consequences of the full-scale war that began in late February 2022, which led to a significant decline in macroeconomic indicators. Along with this, partial stabilization of the economic situation in 2023–2024 is noted, though it remains fragile due to the country's complete dependence on international aid, the continuation of hostilities, and high risks of new economic shocks. The uncertainty of the future and political instability remain important factors that may influence further economic development, increasing the threats of economic uncertainty.

Based on the analysis, the necessity for the quick and effective adaptation of enterprises to the modern macroeconomic environment is emphasized. In particular, it is important to find ways to reduce dependence on imports, develop activities in promising niches for import substitution, identify areas with high demand, concentrate activities in relatively safe regions, as well as form reserves and plans to minimize risks. The development of innovative technologies and adaptation to new global economic realities also plays a significant role in this context. The obtained results are of practical importance for the development of state economic policy and enterprise strategies in an unstable economic environment.

Ключові слова: економіка, ВВП, зовнішньоторговельна діяльність, експорт, імпорт, заробітна плата, інфляція.

Keywords: economy, GDP, foreign trade, exports, imports, wages, inflation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аналіз макроекономічних показників є ключовим елементом оцінки економічного розвитку країни, що визначає як стан її економіки, так і можливості для подальшого зростання. У сучасних умовах для України, яка переживає значні політичні, соціально-економічні та безпекові виклики, моніторинг і аналіз макроекономічних показників набуває особливої актуальності. Такі показники, як валовий внутрішній продукт, рівень інфляції, зовнішньоторговельний баланс та доходи населення, формують основу для стратегічного планування на державному рівні, впливаючи на розробку бюджетної, монетарної та соціально-економічної політики.

Водночас динаміка макроекономічних показників є важливим джерелом інформації для бізнесу, що дозволяє оцінювати перспективи розвитку ринків, зменшувати ризики та підвищувати ефективність управлінських рішень. У кризових та посткризових умовах, які характерні для України, постає необхідність глибокого наукового осмислення тенденцій змін макроекономічних показників, що включає аналіз їх впливу на фінансову стабільність, інвестиційний клімат та рівень життя населення.

На практичному рівні дослідження макроекономічних показників забезпечує основу для розробки інструментів адаптації підприємств до змін економічного середовища, сприяючи оптимізації використання ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності та розробці довгострокових стратегій. Таким чином, систематизація й аналіз макроекономічних показників України є не лише важливим науковим завданням, а й необхідним інструментом для вирішення практичних завдань в умовах нестабільного економічного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика аналізу макроекономічних показників постійно перебуває у центрі уваги науковців та аналітиків, адже вона є основою для оцінки економічного розвитку та формування державної економічної політики. Дослідження цієї теми набули особливої актуальності в умовах сучасних кризових явищ, які впливають на економіку України, та з огляду на глобальні економічні виклики.

Основи теоретичних і прикладних досліджень у цій сфері заклали роботи таких відомих економістів, як Дж. Кейнс, М. Фрідман, Дж. Стігліц, чії ідеї залишаються релевантними для сучасних досліджень макроекономіки. Вітчизняні дослідники, зокрема О. Барановський, А. С. Гальчинський, О. О. Біляєв, А. С. Бабело, С. В. Мочерний та інші, приділяли значну увагу аналізу специфіки макроекономічних процесів в Україні, включаючи вплив глобальних економічних тенденцій, структурних реформ та політичної нестабільності.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є дослідження поточного стану макроекономічних показників України та виявлення основних тенденцій їх змін у контексті сучасних економічних викликів. У межах дослідження передбачається аналіз ключових макроекономічних індикаторів, таких як валовий внутрішній продукт, рівень інфляції, доходи населення, зовнішньоторговельний баланс, а також їх вплив на економічну стабільність та розвиток країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасного ринкового середовища підприємства функціонують під постійним впливом зовнішніх чинників. Якщо на окремі елементи зовнішнього мікросередовища вони можуть впливати з метою забезпечення оптимальних умов для свого функціонування, то зовнішні чинники макросередовища мають надзвичайно серйозний вплив на ринкове середовище. На ці чинники підприємства не можуть вплинути, а змушені адаптуватися до них. Одним із ключових факторів зовнішнього макросередовища є макроекономічні чинники, які визначають загальний стан економіки держави, а отже, і розвиток ринкового середовища.

Макроекономічні показники є ключовим інструментом для оцінки загального економічного стану держави та її ринкового середовища. Для підприємств аналіз макроекономічного середовища є вкрай важливим, оскільки він виступає індикатором загального стану економіки, до якого підприємство має адаптувати свою діяльність. Це дозволяє мінімізувати втрати у разі несприятливих економічних змін або турбулентності економічного середовища, а також здійснювати ефективні коригування для оптимізації діяльності та збереження конкурентоспроможності у динамічних та непередбачуваних умовах.

Окрім виявлення ризиків, необхідно визначати можливості та ключові тенденції, які формують інформаційну базу для поточного, середньо- та довгострокового планування. Це включає перспективи розвитку ринків, оптимальне використання ресурсів, розробку й реалізацію інвестиційних стратегій тощо. Таким чином, виникає потреба у проведенні комплексного та детального дослідження динаміки макроекономічних показників України.

Разом з тим варто зазначити, що велика кількість показників та обмеження, спричинені специфікою наукової роботи, змушують зосередитися на ключових індикаторах, таких як валовий внутрішній продукт (ВВП), зовнішньоторговельна діяльність, доходи громадян та інфляція.

Переходячи до аналізу макроекономічних показників України, слід зазначити, що одним із ключових є валовий внутрішній продукт (ВВП). Для забезпечення об'єктивності дослідження пропонується аналізувати дані за період в одинадцять років, починаючи з докризового 2013 року та завершуючи останніми доступними даними. Для отримання більш точної картини доцільно використовувати показники ВВП, виражені в доларах США, оскільки національна валюта України демонструє значну нестабільність та зазнала суттєвих коливань унаслідок економічних потрясінь останніх років.

Важливо також враховувати різні підходи до розрахунку ВВП. У межах даного дослідження пропонується зосередити увагу на таких основних його видах: номінальний ВВП, який обчислюється у поточних цінах; реальний ВВП,

скоригований на інфляцію та виражений у постійних цінах; а також ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС), який враховує різницю у рівнях цін між країнами. Такий підхід дозволяє більш повно оцінити динаміку економіки, її структурні особливості та міжнародну конкурентоспроможність (рис. 1).

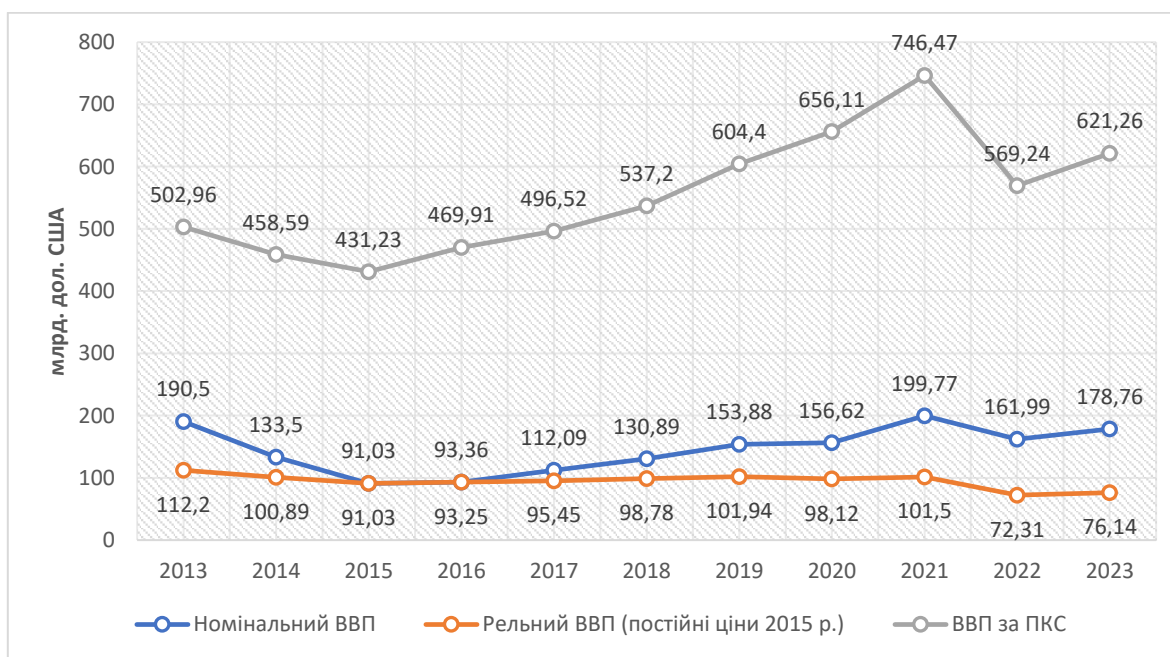

Рис. 1. Динаміка показників ВВП України, млрд. дол. США.

Джерело: [1].

Аналізуючи показники номінального ВВП, можна відзначити суттєве падіння у 2014–2015 роках, спричинене соціально-економічною та політичною кризою, зумовленою громадськими протестами, зміною влади в Україні, а також початком російського вторгнення, зокрема анексією Автономної Республіки Крим і бойовими діями в Донецькій та Луганській областях.

У подальшому спостерігалася загальна стабілізація ситуації та поступове зростання ВВП, яке тривало до 2022 року. Окреме уповільнення темпів зростання ВВП спостерігалася у 2020 році через глобальну пандемію COVID-19, що призвела до падіння економічної активності. Однак вже у 2021 році темпи зростання значно прискорилися. Після початку повномасштабного вторгнення Росії наприкінці лютого 2022 року рівень ВВП зазнав значного

падіння, що склало майже 19%. Попри це, стабілізація ситуації на фронті, а також міжнародна підтримка з боку союзників сприяли частковому відновленню економіки. У 2023 році показники ВВП продемонстрували зростання понад 10%.

Розглядаючи ВВП у реальному вираженні (в постійних цінах), спостерігається менш оптимістична картина. Протягом більшої частини аналізованого періоду реальний ВВП демонстрував нижчі темпи зростання порівняно з номінальним, що свідчить про вплив інфляційних процесів. Зокрема, у 2014–2015 роках спостерігалася негативна динаміка, тоді як у 2016–2019 роках реальний ВВП поступово стабілізувався і зростав, хоча значно повільніше, ніж номінальний.

У 2020 році, через пандемію COVID-19, реальний ВВП також зазнав падіння, а у 2021 році його зростання було відносно незначним. Після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році реальний ВВП скоротився майже на 29%. У 2023 році спостерігалось зростання реального ВВП лише на 5%, що свідчить про обмежене відновлення економіки.

Таким чином, станом на 2022 рік було зафіксовано найнижчі показники реального ВВП за весь аналізований період, а результати 2023 року лише незначно перевищили даний показник. Це вказує на серйозні довгострокові виклики, з якими стикається економіка України, та необхідність реалізації ефективних заходів для її відновлення.

Разом із цим показники ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС) виглядають значно кращими та оптимістичнішими. Зокрема, станом на 2023 рік ВВП за ПКС був у понад вісім разів вищим за реальний ВВП і майже у 3,5 рази перевищував номінальний ВВП. Така ситуація зумовлена нижчим рівнем цін і заробітних плат в Україні порівняно з іншими країнами.

Динаміка ВВП за ПКС демонструє схожі тенденції до змін, характерних для реального та номінального ВВП. Зокрема, спостерігалось суттєве падіння у 2014–2015 роках, поступове зростання до 2022 року, значний спад у період повномасштабного вторгнення Росії та початок відновлення у 2023 році.

Для кращого розуміння загальної динаміки ВВП України доцільно також аналізувати цей показник у співвідношенні із середніми показниками ВВП на душу населення. Це дозволить отримати більш повну картину рівня економічного розвитку країни та добробуту її громадян (рис. 2).

Ми можемо спостерігати динаміку, подібну до загальних показників ВВП. Водночас слід зазначити доволі низькі показники ВВП на душу населення в Україні у порівнянні з іншими країнами. Наприклад, у 2023 році номінальний ВВП на душу населення в Україні становив 5181 долар США, що є значно нижчим за середньосвітовий рівень у 13138 доларів США [1].

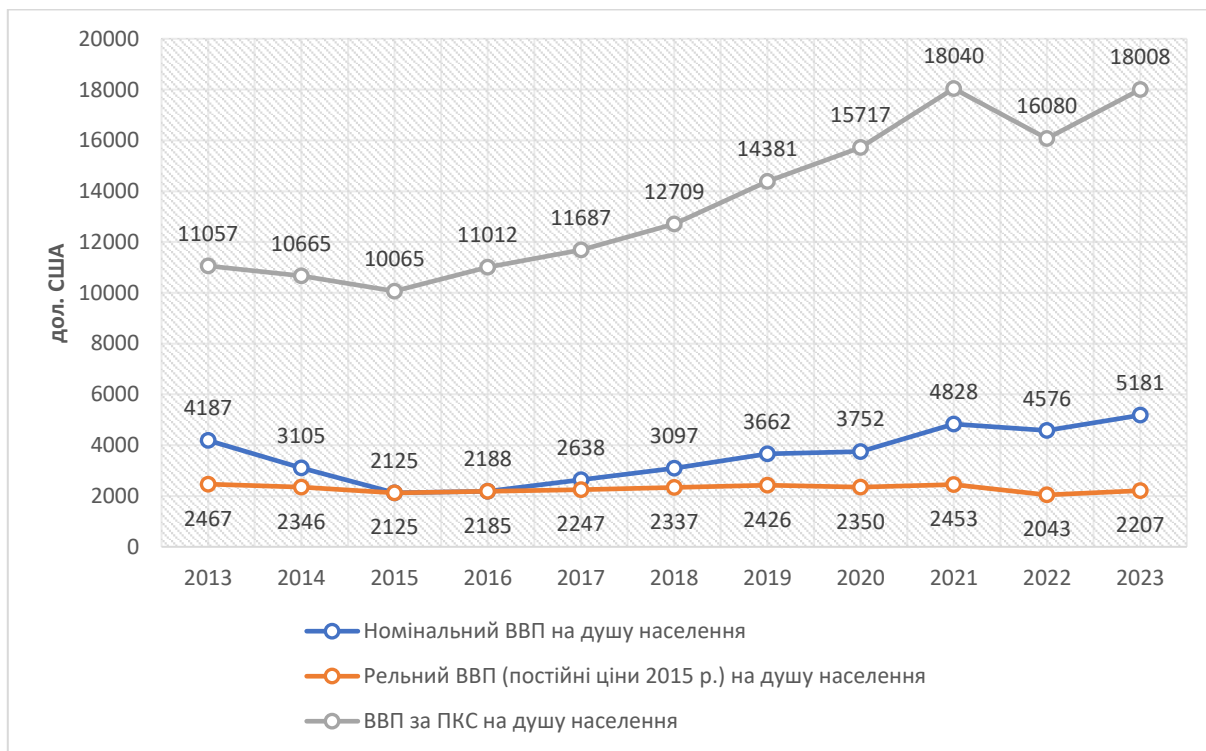

Рис. 2. Показники рівня ВВП на душу населення в Україні

Джерело: [1].

Аналізуючи реальний ВВП на душу населення у 2023 році, для України цей показник становив 2207 доларів США, тоді як середньосвітовий рівень досягав 11567 доларів США. Щодо ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС), показник для України становив 18008 доларів США проти 23010 доларів США середньосвітового рівня. Таким чином, навіть за найсприятливішим показником — ПКС — ми можемо констатувати суттєве

відставання України. Це відставання зберігалося протягом усього періоду незалежності країни, починаючи з 1993 року [1].

Отже, на сьогодні рівень економічного розвитку України залишається вкрай низьким, попри слабке відновлення у попередні роки. Досягнення рівня докризового 2013 року вимагало значного часу, а падіння у 2022 році суттєво погіршило довгострокові економічні перспективи країни.

Важливим фактором макроекономічного розвитку держави є її зовнішньоторговельна діяльність, яка визначає місце та роль країни у міжнародному поділі праці, а також надає загальне уявлення про її економічний розвиток та динаміку.

Для більш детального аналізу впливу зовнішньоторговельної діяльності доцільно розглянути структуру зовнішньої торгівлі України за останні роки. Зокрема, необхідно проаналізувати ключові показники, такі як імпорт, експорт, зовнішньоторговельний оборот та сальдо зовнішньої торгівлі (рис. 3).

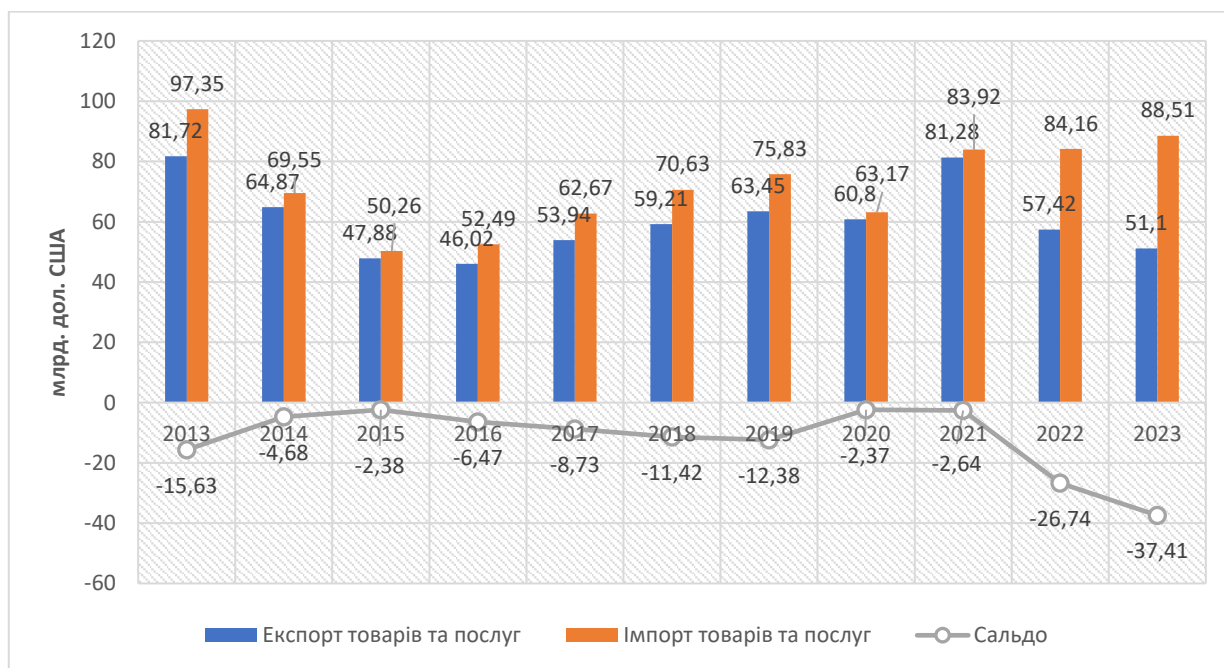

Рис. 3. Динаміка зовнішньоторговельної діяльності України в 2013-2023

рр., млрд. дол. США

Джерело: [2].

Загальні показники експорту та імпорту країни протягом аналізованого періоду демонстрували зростання у довгостроковій перспективі, що підтверджується як динамікою експортно-імпортних операцій, так і зростанням зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) в цілому. При цьому спостерігалися більш високі темпи зростання імпорту. Просідання показників відзначалося у 2016 році, що стало продовженням кризових явищ соціально-економічної характеру у вітчизняній економіці в 2014–2015 рр. Певний спад мав місце і у 2020 році через глобальну пандемію COVID-19. Особливу увагу слід приділити падінню у 2022 році, спричиненому початком повномасштабної війни на території України.

Характерною особливістю 2022 року є те, що спад стосувався експорту, який суттєво знизився через військові дії та блокаду чорноморських портів (зокрема, їх обмежене функціонування в межах «Зернової угоди»). У той час імпорт залишився на стабільному рівні через високий попит на продукцію, необхідну для оборони та забезпечення потреб населення в умовах війни.

У 2023 році ця тенденція збереглася і була охарактеризована подальшим скороченням експорту та зростанням імпорту, що призвело до ще більшого збільшення негативного сальдо.

Однією з ключових проблем зовнішньоторговельної діяльності України залишається від'ємне торговельне сальдо. У період 2016–2019 років, коли економіка поступово відновлювалася, спостерігалося зростання негативного сальдо, яке пов'язане із прискореним зростанням імпорту порівняно з експортом. У 2020 році цей показник тимчасово зменшився через більш значне скорочення імпорту внаслідок пандемії COVID-19. Однак події 2022–2024 років спричинили рекордне зростання від'ємного сальдо, що значно погіршило зовнішньоекономічний баланс.

Негативна динаміка зовнішньоторговельної діяльності має серйозні наслідки для економіки, зокрема через відтік капіталу з країни у процесі торговельних операцій. Ці втрати змушують компенсувати дефіцит за рахунок інших ресурсів, що негативно впливає на загальний економічний розвиток.

Важливим аспектом для оцінки впливу зовнішньої торгівлі на економіку є аналіз торговельних квот (рис. 4), який дозволяє визначити ступінь залученості країни до міжнародного економічного обміну.

На основі наявних даних можна зробити висновок про високий рівень відкритості економіки України, який у 2014–2017 роках перевищував показники ВВП. Це свідчить про значну інтегрованість країни у світову економіку та її залежність від зовнішніх економічних умов, а також підкреслює важливу роль України в міжнародній торгівлі.

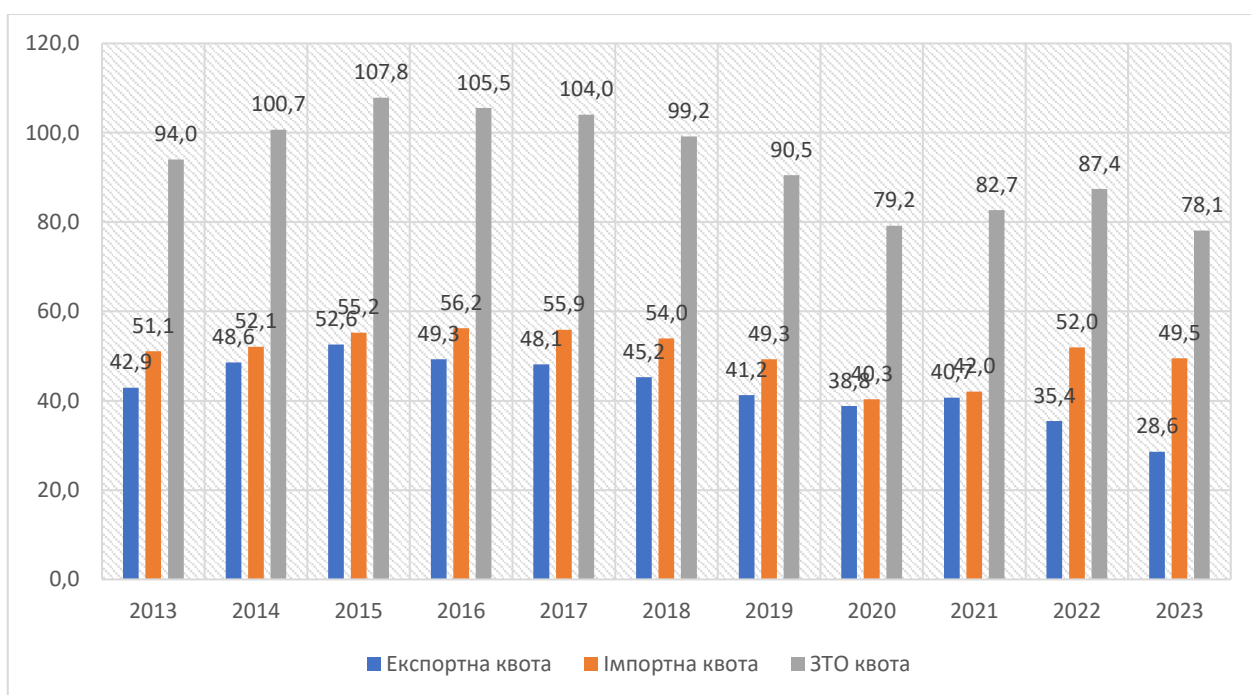

Рис. 4. Динаміка зовнішньоторговельної квот України в 2013-2023 рр., %

Джерело: розраховано авторами на основі [2].

В останні роки спостерігалось активне зростання як рівня зовнішньоторговельного обороту (ЗТО), так і ВВП країни. Водночас, у довгостроковій перспективі відзначається поступове зменшення квоти ЗТО, що свідчить про швидше зростання ВВП порівняно із зовнішньоторговельною активністю. Найбільше скорочення квоти ЗТО відбулося у 2020 році, що стало наслідком падіння експорту та імпорту через кризові явища у глобальній торгівлі, спричинені пандемією COVID-19. Проте у 2021 році спостерігалось

поступове відновлення зовнішньоторговельної активності, що сприяло зростанню квоти ЗТО.

Падіння зовнішньоторговельної активності у 2022 році не спричинило зниження квоти через зростання показників імпорту та значне падіння ВВП. Ця ситуація стала наслідком війни та відносно високого рівня імпорту продукції, необхідної для підтримки економіки та обороноздатності. Водночас, у 2023 році, внаслідок стабілізації економічної ситуації та подальшого скорочення експорту, показники квоти все ж дещо знизилися. Ймовірно, така динаміка збережеться і у 2024 році, особливо за умов поступового зростання ВВП при зниженні рівня експорту.

Окрім високого рівня відкритості економіки, слід зазначити хронічне перевищення обсягів імпорту над експортом, що призводить до від'ємного сальдо ЗТО. Така ситуація обумовлена переважно сировинним характером українського експорту та значними обсягами імпорту енергетичних ресурсів і товарів із високою доданою вартістю.

Важливим аспектом оцінки зовнішньоторговельної діяльності є не лише кількісні показники, а й її якісні характеристики, зокрема структура торгівлі. Для цього проаналізуємо основні статті експорту та імпорту продукції (табл. 1).

Розглядаючи загальну структуру товарів, що експортується Україною, та їх динаміку за останні роки, можна відзначити абсолютне домінування сировинної продукції та напівфабрикатів. Основними товарними категоріями є продукція харчової промисловості та сільського господарства, а також товари, пов'язані з чорної металургією і різними видами сировини, такими як деревина.

Водночас останніми роками спостерігається суттєве зростання частки сільськогосподарської продукції, яка демонструє активну позитивну динаміку. Разом із цим відбулося значне скорочення обсягів експорту продукції металургії як у відсотках, так і в абсолютних значеннях. Це зумовлено наслідками повномасштабної війни, та зокрема, активними бойовими діями в найбільш розвинених промислових районах, а також обмеженими

можливостями використання морської інфраструктури для транспортування продукції водними шляхами.

Табл. 1. Ключові товарні категорії експорту України за 2019-2023 рр.

Товарні групи	Од. виміру	2019	2020	2021	2022	2023
Злаки	млрд. дол.	9,63	9,41	12,34	9,17	8,31
	%	19,2	19,1	18,1	20,6	23,0
Жири та олія	млрд. дол.	4,73	5,75	7,04	5,98	5,65
	%	9,5	11,7	10,3	13,5	15,6
Олійне насіння та плоди; інше насіння, плоди та зерно...	млрд. дол.	2,56	1,84	2,44	3,78	2,82
	%	5,1	3,7	3,6	8,5	7,8
Чорні метали	млрд. дол.	8,74	7,69	13,95	4,56	2,65
	%	17,5	15,6	20,5	10,3	7,3
Руди, шлак, зола	млрд. дол.	3,59	4,42	7,12	3,08	1,87
	%	7,2	9,0	10,5	6,9	5,2
Електричне машинне обладнання	млрд. дол.	2,77	2,57	3,14	2,57	1,66
	%	5,5	5,2	4,6	5,8	4,6
Деревина та вироби з неї, деревне вугілля	млрд. дол.	1,40	1,41	2,00	1,89	1,49
	%	2,8	2,9	2,9	4,3	4,1
Залишки та відходи харчової промисловості; готові корми для тварин	млрд. дол.	1,49	1,58	1,73	1,10	1,40
	%	3,0	3,2	2,5	2,5	3,9
Реактори ядерні, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини	млрд. дол.	1,69	1,91	2,12	1,19	0,96
	%	3,4	3,9	3,1	2,7	2,6
Всього (провідні категорії)	млрд. дол.	36,60	36,58	51,88	33,33	26,80
	%	73,1	74,4	76,2	75,0	74,1

Джерело: [3].

Крім того, спостерігається скорочення як частки, так і абсолютних обсягів експорту продукції з високою доданою вартістю, зокрема електричного машинного обладнання, продукції машинобудування («Реактори ядерні, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини»).

Загалом на дев'ять провідних товарних категорій, які демонструють стабільні показники експорту на рівні близько 1 млрд доларів або перевищують цей рівень, припадає близько 75% загального експорту. Це свідчить про недостатню диверсифікацію українського експорту. Крім того, структура експорту з переважанням продукції з низькою доданою вартістю вказує на

недостатній розвиток економіки України та її участь у світовій торгівлі в межах нееквівалентного обміну.

Для отримання більш комплексного уявлення про зовнішньоторговельну діяльність України необхідно також проаналізувати структуру імпорту продукції та її динаміку (табл. 2).

Табл. 2. Ключові товарні категорії імпорту України за 2019-2023 рр.

Товарні групи	Од. виміру	2019	2020	2021	2022	2023
Паливо мінеральне, нафта та продукти їх перегонки...	млрд. дол.	12,17	7,98	14,33	12,80	10,36
	%	20,0	14,7	19,7	23,2	16,3
Засоби наземного транспорту, крім залізничного ...	млрд. дол.	5,80	5,51	7,07	5,22	6,97
	%	9,5	10,1	9,7	9,5	11,0
Електричні машини та обладнання, ...	млрд. дол.	6,65	5,48	6,21	4,98	5,96
	%	10,9	10,1	8,5	9,0	9,4
Реактори ядерні, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини	млрд. дол.	6,66	6,08	8,00	4,20	5,30
	%	11,0	11,2	11,0	7,6	8,3
Товари, ніде не вказані	млрд. дол.	0,50	0,21	0,29	2,37	4,92
	%	0,8	0,4	0,4	4,3	7,7
Пластмаси та вироби з них	млрд. дол.	2,64	2,48	3,60	2,47	2,80
	%	4,3	4,6	4,9	4,5	4,4
Фармацевтична продукція	млрд. дол.	2,14	2,52	3,06	1,90	2,14
	%	3,5	4,6	4,2	3,4	3,4
Інструменти та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, ...	млрд. дол.	1,05	1,25	1,48	1,15	1,43
	%	1,7	2,3	2,0	2,1	2,3
Чорні метали	млрд. дол.	1,25	1,04	1,55	0,95	1,31
	%	2,1	1,9	2,1	1,7	2,1
Добрива	млрд. дол.	1,20	0,84	1,66	0,80	1,23
	%	2,0	1,5	2,3	1,4	1,9
Інші хімічні продукти	млрд. дол.	1,33	1,34	1,73	1,31	1,22
	%	2,2	2,5	2,4	2,4	1,9
Всього (провідні категорії)	млрд. дол.	41,39	34,72	48,98	38,15	43,64
	%	68,1	63,9	67,2	69,1	68,7

Джерело: [3].

Так ми можемо зазначити що товарних груп обсяг яких перевищують 1 млрд доларів на рік є більшою ніж в експорті та складає категорій в структурі переважає енергетичні ресурсів в першу чергу паливомінеральне нафта та нафтопродукти а також різноманітна товар з високою доданою вартістю включаючи транспорт машинне обладнання різноманітні інструменти та

апарати товари хімічної промисловості фармацевтична продукція Окрім цього ми можемо зазначити надзвичайно високий ріст групи "товар ніде не вказані" показники у 2022 році та обсяги імпорту 2023 скоріш за всього до даної групи товарів відноситься продукція що використовується Україною для здійснення оборони в рамках продовження ведення військових дій на території країни.

На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок, що відмінність між Україною та розвиненими країнами обумовлена загальним рівнем економічного розвитку та її роллю в міжнародному поділі праці. Україна є типовим прикладом країни «периферії», яка постачає ресурси та сировину до країн економічного «центру». Водночас вона імпортує високотехнологічну продукцію з цих країн, що має високу вартість, що призводить до негативного сальдо зовнішньої торгівлі.

У наслідок війни Україна ще більше стала залежною від імпорту продукції, про що свідчать його показники. При цьому держава стала менше експортувати, що є однозначно негативним фактором розвитку економіки.

Для оцінки рівня економічного розвитку необхідно проаналізувати доходи населення. Одним із ключових показників у цьому аспекті є заробітна плата, зокрема середня заробітна плата. Однак слід зазначити, що цей показник не є універсальним. У зв'язку з цим доцільно також розглянути також мінімальну заробітну плату та прожитковий мінімум. Важливість останнього показника полягає в тому, що він слугує індикатором соціально-економічного стану країни, відображаючи мінімальний рівень доходу, необхідний для забезпечення базових потреб людини. Крім того, прожитковий мінімум є основою для визначення розміру соціальних виплат, мінімальних зарплат, пенсій та іншої державної допомоги.

Аналіз динаміки зазначених показників буде проводитися у доларах США, що дозволить отримати більш об'єктивну оцінку змін за останні роки, враховуючи значні коливання курсу гривні. Розрахунки у доларах США здійснюватимуться на основі середньорічного курсу, визначеного за даними НБУ (рис. 5).

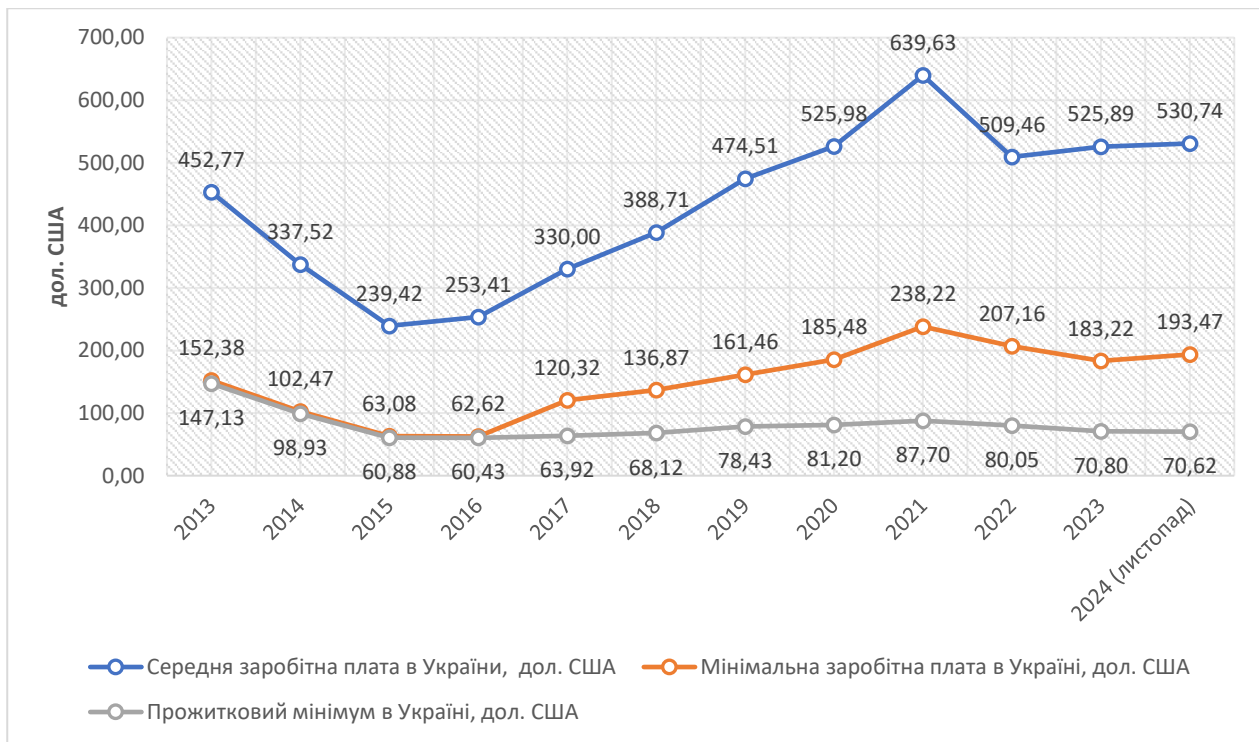

Рис. 5. Динаміка показників заробітної плати та прожиткового мінімуму в Україні, дол. США

Джерело: розраховано авторами на основі [2;4;5].

Розглядаючи загальну динаміку середньої заробітної плати, можна спостерігати її суттєве скорочення у 2014–2015 роках. Після цього, починаючи з 2016 року і до 2021 року, середня заробітна плата демонструвала стабільне зростання, досягнувши піку майже в 640 доларів США у 2021 році. Однак у 2022 році через початок повномасштабної війни спостерігалось значне зниження середньої заробітної плати до приблизно 510 доларів США. У 2023 та 2024 роках ситуація стабілізувалася, а середня заробітна плата почала поступово зростати. Проте це зростання є повільним через існуючі економічні проблеми, зокрема девальвацію національної валюти, що посилилася у 2024 році.

Динаміка мінімальної заробітної плати демонструє дещо іншу картину. Мінімальна заробітна плата показувала значно менші показники та скорочувалася не лише у 2014–2015 роках, але й у 2016 році. Починаючи з 2017 року, спостерігалось її активне зростання, яке досягло піку у 2021 році. Після цього відбулося зниження мінімальної заробітної плати у 2022 та 2023 роках.

Лише у 2024 році спостерігалось певне зростання, проте воно було незначним і становило близько 10 доларів США.

Динаміка прожиткового мінімуму демонструє найгірші показники серед досліджуваних індикаторів. Найвищий рівень прожиткового мінімуму спостерігався ще у 2013 році, після чого в період з 2014 по 2016 роки відбулося значне його падіння. Подальший період, до 2022 року, характеризувався надзвичайно слабким зростанням. У 2022 році спостерігалось суттєве скорочення цього показника, яке продовжилося у 2023 році, а у 2024 році не зафіксовано жодного зростання. Така ситуація відображає низьку купівельну спроможність значної частини населення, зокрема тих, хто залежить від соціального забезпечення з боку держави або отримує мінімальну заробітну плату.

Одним із ключових макроекономічних показників є інфляція, яка відображає загальне зростання рівня цін на товари та послуги за звітний період у порівнянні з попереднім (рис. 6).

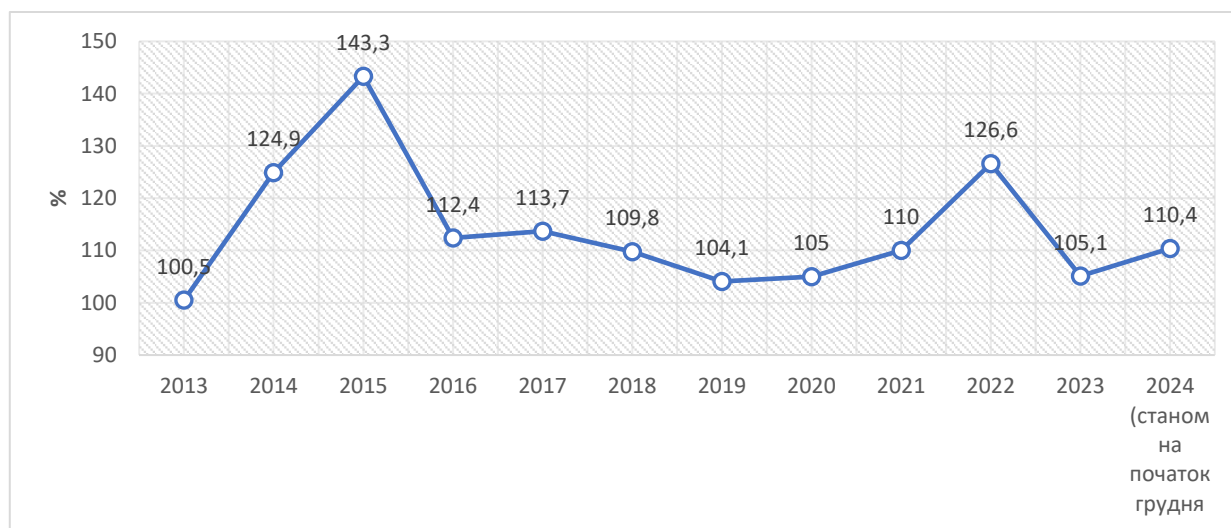

Рис. 6. Динамічний показник Індексу споживчих цін в Україні за 2013-2024,

%

Джерело: [4].

У 2022 році спостерігався значний ріст інфляції, пов'язаний із початком повномасштабної війни, її рівень досяг майже 27%, що стало найвищим

показником із 2015 року. Водночас значна фінансова допомога від міжнародних партнерів та часткова стабілізація економічної ситуації сприяли суттєвому зниженню інфляції у 2023 році, коли її рівень став одним із найнижчих за аналізований період, досягнувши показників, подібних до 2020 року.

Однак у 2024 році зафіксовано зростання рівня інфляції до понад 10%, причому наявні дані не враховують показники за грудень. Таким чином, інфляція у 2024 році вже перевищила рівень 2021 року та може наблизитися до показників 2016–2017 років, що є негативним чинником, стримуючи реальне зростання доходів населення. Зважаючи на поточну економічну ситуацію та продовження бойових дій, ці показники все ж залишаються відносно прийнятними.

За прогнозами Національного банку України, у 2025–2026 роках рівень інфляції очікується на рівні нижче 10% [6].

Як зазначалося, інфляція формується під впливом багатьох чинників. Для кращого розуміння її структури та оцінки впливу різних факторів, у статті буде проаналізовано сукупність цінних індексів за різними категоріями (табл. 3).

Табл. 3 – Зміна цінних індексів за категоріями за останні роки

Товари та послуги	2020	2021	2022	2023	2024*
<i>Продовольчі товари</i>	104,9	112,7	134,4	104	112,1
<i>Алкоголь, тютюн</i>	109,2	109,4	122,7	109,6	111
<i>Одяг і взуття</i>	92,7	96,5	102,4	103,7	99,5
<i>Житло, комунальні послуги</i>	113,6	109,8	106,1	112,8	118,8
<i>Побутова техніка і предмети домашнього вжитку</i>	100,5	104,2	126,5	100,7	102,1
<i>Охорона здоров'я</i>	107,7	106,1	119,9	108,7	111,5
<i>Транспорт</i>	102,7	111,1	142,9	103,2	106,5
<i>Зв'язок</i>	104,1	107,4	113,4	101,5	105
<i>Відпочинок і культура</i>	100,1	105	115,9	98,9	100,8
<i>Освіта</i>	113,9	117	109,8	112,8	111,9
<i>Ресторани та готелі</i>	103,7	109	122,5	113	111,3
<i>Інше</i>	106	109,1	117,8	111,3	105

Джерело: [4].

Розглядаючи показники індексу споживчих цін за ключовими категоріями витрат, можна відзначити одні з найвищих показників у сфері

продовольчих товарів. Зростання цін у цій категорії було значним у 2021 році, особливо у 2022 році, і залишається на високому рівні у 2024 році. Також спостерігається значне підвищення цін на алкогольні та тютюнові вироби.

Аналізуючи динаміку індексу споживчих цін, можна побачити, що у 2024 році зафіксовано найвищий рівень інфляції у сфері житла та комунальних послуг за останні п'ять років. Крім того, значне зростання цін спостерігалось у сфері охорони здоров'я, освіти, ресторанів та готелів. У той же час, відносно помірне зростання інфляції відзначено в категорії побутової техніки та предметів домашнього вжитку, а в категорії «одяг і взуття» спостерігалася навіть незначна дефляція.

Таким чином, у 2024 році спостерігалось помітне прискорення інфляції. Хоча її рівень не досяг критичних значень, зафіксованих у 2022 році, вона все ж має негативний вплив на купівельну спроможність значної частини населення та негативно позначається на економічному розвитку держави загалом.

Необхідно зазначити, що проаналізовані показники охоплюють лише невелику частину з усіх наявних, навіть найбільш важливих. Однак їхній аналіз дозволяє зробити загальні висновки про сучасний стан економіки України та її динаміку впродовж останніх років. Зокрема, можна відзначити значний вплив негативних факторів, таких як політична нестабільність, зміна влади та початок військового конфлікту з Росією, які спричинили соціально-економічну кризу 2014–2015 років. Також варто відзначити кризові явища спричинені глобальною пандемією, ця криза хоч і мала негативні наслідки, однак вона не завдала надто сильного удару по економіці. Натомість, особливо руйнівний вплив мав початок повномасштабної війни у лютому 2022 року, що призвів до значного падіння ВВП, скорочення експорту, зростання інфляції, зниження реальної заробітної плати тощо.

Незважаючи на подолання основних негативних наслідків та стабілізацію економічної ситуації, досягнуту значною мірою завдяки іноземній допомозі з боку партнерів, ситуація залишається непередбачуваною. Це пов'язано як із загрозами військового характеру, так і з можливими

політичними змінами серед основних союзників. Додатково про наявність проблем свідчать повільне зростання реальної заробітної плати та зростання інфляції, яке спостерігалось, зокрема, у 2024 році.

Таким чином, на сьогодні підприємства функціонують у ринкових умовах, які характеризуються значним рівнем невизначеності та непередбачуваності розвитку. Попри відносну стабілізацію, необхідно активно використовувати наявні можливості для зміцнення своїх позицій та підвищення конкурентоспроможності. Це включає активізацію діяльності в регіонах, віддалених від зон бойових дій, орієнтацію на найбільш перспективні ринки та галузі, які характеризуються високим попитом і зростанням, а також часткове імпортозаміщення через можливі перебої з поставками імпортової продукції та сировини.

Водночас підприємства мають бути готовими до загострення кризових явищ, забезпечивши чіткий та ефективний алгоритм дій у разі погіршення ситуації. Це передбачає акумулювання достатніх ресурсів та мінімізацію ризиків.

Отже, аналіз основних макроекономічних показників свідчить, що економіка України перебуває у стані відносної стабільності, яка супроводжується значною непередбачуваністю розвитку, головним чином через високу залежність від фінансової та військової допомоги з боку союзників.

Література

1. Сайт Світового Банку URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 12.12.2024).
2. Державна служба статистики URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення: 12.12.2024).
3. Сайт International Trade Centre URL: <https://www.trademap.org/> (дата звернення: 12.12.2024).
4. Сайт Міністерства фінансів України URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 12.12.2024).

5. Сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 12.12.2024).

6. Інфляційний звіт НБУ
URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-pochne-znijuvatisya-v-nastupnomu-rotsi-a-ekonomika-y-nadali-zrostatime--inflyatsiyniy-zvit-nbu> (дата звернення: 12.12.2024).

References

1. World Bank website (2024), available at: <https://data.worldbank.org> (Accessed 12 December 2024).

2. State Statistics Service (2024), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 12 December 2024).

3. International Trade Centre website (2024), available at: <https://www.trademap.org/> (Accessed 12 December 2024).

4. Ministry of Finance of Ukraine website (2024), available at: <https://minfin.com.ua/> (Accessed 12 December 2024).

5. National Bank of Ukraine website (2024), “”, available at: <https://bank.gov.ua/> (Accessed 12 December 2024).

6. National Bank of Ukraine (2024), “Inflation report”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-pochne-znijuvatisya-v-nastupnomu-rotsi-a-ekonomika-y-nadali-zrostatime--inflyatsiyniy-zvit-nbu> (Accessed 12 December 2024).

Стаття надійшла до редакції 15.12.2024 р.